

דיני קריאת המגילה

א. יחידת הלימוד

1. מגילה יז. המשנה ובסוגיית הגמרא שעליה עד 'כתב רחמנא שמעי' (יז):
2. מגילה יח. 'קראה על פה... מצות קריאה ופרסומי ניסא'
3. תוספתא מגילה ב:א-ו

ב. למפרע וכוונה

1. למפרע - ריטב"א מגילה יז. ד"ה הקורא את המגילה למפרע; מאירי ד"ה והמשנה הראשונה ממנו תבאר; תוספות רי"ד ד"ה הקורא את המגילה
2. כוונה – משנה ברכות ב:א; משנה ראש השנה ג:ז; רמב"ם מגילה ב:ה ובמגיד משנה; [להרחבה למטיבות לכת – ברכת אבהרם חמץ ומצה פרק ו]; שו"ת רדב"ז חלק ה סימן קכה; [למטיבות לכת – טורי אבן מגילה יז. ד"ה היה כותבה

ג. קראה על פה וכל לשון

1. ריטב"א מגילה ז. ד"ה ופרש"י
2. פירוש המנה רמב"ם מגילה ב:א; שו"ת הרמב"ם סימן רנד, רסח
3. עימדו על האמור בסוגייה על השפות בהן ניתן לקרוא את המגילה והאם צריך להבין את התוכן

הלכה א

הקורא את המגלה למפרע לא יצא וכן בהלל וכן בתפלה וכן בקרית שמע

הלכה ב

5 הקורא את המגלה טעה והשמיט בה פסוק לא יחזור ויקרא אותו הפסוק בפני עצמו אלא מתחיל

מאותו הפסוק וגומר עד סוף וכן בהלל וכן בתפלה וכן בקרית שמע

הלכה ג

נכנס לבית הכנסת ומצאן שקראו חציה וגמר עליהן לא יחזור ויקרא מראשה ועד אותו מקום אלא

מתחיל מראשה וגומר עד סוף וכן בהלל וכן בתפלה וכן בקרית שמע

הלכה ד

10

קראה בלילה לא יצא ידי חובתו אמי' ר' יוסי מעשה בר' יוחנן בן נורי שקראה בצפורי בלילה אמי' לו

אין שעת סכנה ראה

הלכה ה

קראה על פה לא יצא ידי חובתו אמי' ר' שמעון בן לעזר מעשה בר' מאיר שהלך לאסיא לעבר את

15 השנה ולא מצא שם מגלה כתובה עברית כתבה מפיו וחזר וקראה מתוכה קראה בין עומד בין יושב

בין מוטה בין שהעמיד לה תורגמן בין שבירך לפניו ובין שבירך לאחריה ולא בירך לפניו

לא בירך לא לפניו ולא לאחריה יצא אמי' ר' שמעון בן לעזר מעשה בר' מאיר שקראה בבית הכנסת

בטבעון מיושב והיו בני הכנסת יושבין כיון שגמרה נתנה לאחר ובירך עליה

הלכה ו

קראה בלעז הלעוזות יוצאין ידי חובתן קראה אשורית שומעין ושאין שומעין יוצאין ידי חובתן

20

לעולם אין יוצאין ידי חובתן עד שתהא כתוב' אשורית בלשון עברי על הספר בדיו

משנה מסכת ברכות פרק ב

משנה א

היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא בפרקים שואל מפני הכבוד

25 ומשיב ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה

ומשיב מפני הכבוד בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם :

משנה ב

אלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע ובין שמע לווהיה אם שמוע בין והיה

אם שמוע לויאמר בין ויאמר לאמת ויציב רבי יהודה אומר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק א"ר

30 יהושע בן קרחה למה קדמה שמע לווהיה אם שמוע אלא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה

ואחר כך יקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג ביום ובלילה ויאמר

אינו נוהג אלא ביום :

משנה ג

הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא קרא ולא דקדק באותיותיה רבי

35 יוסי אומר יצא ר' יהודה אומר לא יצא הקורא למפרע לא יצא קרא וטעה יחזור למקום שטעה :

משנה מסכת ראש השנה פרק ג משנה ז

... וכן מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול

מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא אף על פי שזה שמע וזה שמע זה כיון לבו וזה לא כיון

לבו :

הקורא את המגילה למפרע לא יצא. ומוכח בגמ' דאפילו בפרשיות כגון שהקדים פרשה שניה לראשונה, משא"כ בק"ש דלמפרע [ד]פרשיות יצא כדתנן (ברכות י"ג א') היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא, ומשמע שהיה קורא כדרכו כדרך שכתובה בתורה דהא אוקימנא בקורא להגיה, ודין הוא [ד]התם אין טעם שיהא סדר פרשיות מעכב בדיעבד כיון שקראם כסדר שכתובות בתורה, אבל הכא במגילה אם סרס את הפרשיות היפך כל הענין דכולא כחדא פרשה היא.

בית הבחירה (מאירי) מסכת מגילה דף יז עמוד א

והמשנה הראשונה ממנו תבאר לנו תכונת הקריאה ואמר על זה הקורא את המגלה למפרע והוא ענין הקדמת המאוחר לא יצא שאין פרסום נס בקריאה זו וכן שאינה קריאה כלל וכן אם קראה על פה לא יצא דספר בעינין וכן הלכה קראה תרגום ובכל לשון ר"ל חוץ מלשון הקדש לא יצא אף על פי שכתובה באותה לשון שהוא קוראה שאם לא כן הרי קריאה על פה היא ואין צריך לפסלה מצד הלשון אלא שכתובה באותו לשון ואעפ"כ לא יצא בכך אותו שאינו יודע באותו לשון שאין פרסום הנס למי שאינו יודע בלשון

תוספות רי"ד מסכת מגילה דף יז עמוד א

הקורא את המגלה למפרע לא יצא נ"ל דוקא במגלה כדילפי' מקרא אבל בתורה אם קראו אדם למפרע יצא וה"ה נמי על פה דוקא במגלה אבל בתורה אם קרא על פה יצא והכי תנן ביומא גבי כהן ובעשור של חומש הפקודים קורוהו על פה ואף על גב דאמרי' דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ הנ"מ לכתחלה ושמא יטעה אבל בדיעבד יצא אי נמי אם גירסם יפה והיו ישרים אצלו שרי ובמגילה אף על פי שישרים היו אצלו אסור כדר' מאיר דאמרי' לקמן שלא מגלה לקרא וכתבה על פה וקראה וגם בכל לשון נמי דוק' במגילה אבל בתורה בכל לשון יצא דהשתא בקריאת שמע שרי רבנן כל שכן בכל התורה ור' לא אסר אלא בק"ש דכתיב והיו אבל בכל התורה מודה ותנא דמתני' לא תנא לא יצא אלא במגלה משום דכתיב ככתבם אבל בתורה יצא

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה ה

הקורא את המגילה בלא כוונה לא יצא, כיצד היה כותבה או דורשה או מגיחה אם כיון לבו לצאת בקריאה זו יצא ואם לא כיון לבו לא יצא, קרא והוא מתנמנם הואיל ולא נרדם בשינה יצא.

מגיד משנה הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה ה

ופירש רבינו אם כוון לבו לצאת כפי דבריו שפסק פ' ב' מהל' שופר דבעינן כוונה לצאת ואולי שהכל מודים במגילה:

שו"ת ברכת אברהם הלכות חמץ ומצה פרק ו

תשובה זו השאלה ודאי ראוי לשאול כמותה וכמה דקדוקים יש בה והנה אני מפרש אותה בדרך ברורה בעזרת הבורא מדחזינן לגמרא במסכת ברכות בפרק הקורא דאסיק דבריו בתירוץ המשנה הקורא להגיה והאי מסקנא לאו בלשון רבא אמרינן ליה התם בברכות סמכינן על האי מסקנא דדוקא הוא ואף על גב דמתחזי מגמרא דראש השנה דהאי מסקנא תירוצא אליבא דרבא הוא סמכינן עליה דאילו לא הוה דייק אליבא דהלכתא לא אסיק ביה הגמרא סתם בפרק הקורא דלא אסיק ביה אלא למימרא דתירוצא דוקא הוא שכך שילינן על מתניתין דהיה קורא בדוכתא מאי כיון את לבו אי לימא לצאת שמע מינה דמצות צריכות כוונה ודחינן לא מאי אם כיון לקרות ואתמהינן לקרות הא קא קרי ופרקינן בקורא להגיה וקם ליה האי תירוצא ומסקנא דגמרא הוא

- ועליה סמכין ולענין אכל מצה בלא כוונה ליכא בה ספיקא דמשלחו ליה לאבוה דשמואל ואוקמה רב אשי בשכפאו אותו פרסיים ואוקמתא דסמכא היא דלא אידחיא ליה ועוד דרב אשי בתרא הוא והלכתא כבתראי וסוגיא דגמרא בכל מקום מצות אינן צריכות כוונה וברייתא שנויה בפסחים בפרק ערבי פסחים אכל בלא מתכוין יצא ואף על גב דאוקמה ר' שמעון בן לקיש כתנאי כי היכי דלא תיקשי ליה לא איכפת לן בדבריו דיחיד הוא וסוגיא דגמרא דמצות אינן צריכות כוונה ולענין תקיעה פשיטה מילתא דהלכתא כר' זירא הדא אקשינן עליה ופרקינן אליביה ולא אקשינן עליה אלא אמאי הצריך כוונת משמיע אבל בכונת שומע ליכא בה ספיקא דמתניתין דוקא אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא והך שינויא דשנינן כסבור חמור בעלמא הוא שינויא בעלמא דמסיפא דמתניתין שמעינן דכוונה לצאת בעינן דהכי תנן ואף על פי שזה שמע וזה שמע זה כיון את לבו וזה לא כיון הלכך בשופר ומגילה צריכין כוונה לצאת כדיוקא דמתניתין ובקריאת שמע ואכילת מצה וטבילה במי מקוה וכיוצא בהן לא בעינן כוונה לצאת דמצות אינן צריכות כוונה כסוגיא דגמרא בכל דוכתא ודוכתא
- 90 ואי קשיא לך מאי שנא שופר ומגילה משאר מצות זו ודאי קושיא עמוקה היא והיא על הגמרא לא על אבא מארי זכרו לחיי העולם הבא וכמה זמן נתקשית לי קושיא זו אחר פטירת אבא מארי ז"ל עד דאשכחת בה טעמא והוא שהמצות דאמרין בהו מצות אינן צריכות כוונה מצות שקיומן בעשיית מעשה שגוף אותה העשייה היא המצוה כגון אכילה וטבילה וקריאה וכיוצא בהן אבל שופר הואיל וגוף המצוה שמיעת קול בעלמא היא כי לא מיכוין מאי קא עביד מן המצוה אינו כאוכל מצה וטובל דאע"פ שלא כיון לבו בעת העשיה כבר קיים המצוה בעת העשיה שגוף המצוה היא שיאכל או יטבול וכן נמי שומע מגילה כשומע שופר תדע דלא הצרכנו קורא מגלה לכיון לבו לצאת אלא שומע קריאת מגלה בלבד הוא שהצרכנו אותו כוונה אבל הקורא עצמו אין דינו חמור מדין קורא קריאת שמע דאם כיון לבו לקרות אף על פי שלא כיון לצאת יצא ואף על פי שלא נתפרש הכי בגמרא מהקושיא גמרינן ליה ועוד שלא ראינו אותם הצריכו כוונה לצאת אלא בשומע בלבד וכמה טעם ברור הוא זה ודקדוק יפה למבינים וכבר גלינו אותו לכל התלמידים בבית המדרש מכמה שנים

שו"ת רדב"ז חלק ה' ללשונו הרמב"ם סימן קכה (אלף תצח)

- ואפילו לדעת האומרים מצות אינן צריכות כוונה מודו במקרא מגלה שצריכה כוונה ואף על פי שכתב בעל מגיד משנה ז"ל ואולי שהכל מודים במגלה ע"כ אני אומר ודאי והטעם דבעינן פרסומי ניסא ואם לא יכוין לבו אלא כקורא אגרת בעלמא מאי פרסומי ניסא איכא. ותו דכל דבר שאין לאמרו על פה בעי כוונה שאם קורא בלא כוונה ואין מבין מה שמוציא בשפתיו הוי כקורא על פה ולא יצא. ותו דמקרא מגלה הוי מדרבנן והחמירו בה יותר ממצות תורה להצריכה כוונה דלא ליתו לזלוזולי ביה. עוד י"ל דמה שאמר צריך כוונה כוונת קריאה קאמר אעפ"י שאינו מכוין לצאת ידי חובת המצוה

110 טורי אבן מסכת מגילה דף יז עמוד א

- היה כותבה דורשה ומגיה' אם כיון לבו יצא. למ"ד ספ"ג דר"ה (דף כ"ח) מצות אינן צריכות כוונה, האי כיון לבו לקרות כראוי ולא כדרך קורא להגיי שקורא בענין שיכיר השומע מחסירות ויתרות ולא כדרך קריאה. והכי דייק לישנא דכותבה ומגיה'. ולהכי לא מקשה מהא כדאקשה מהי קורא גבי ק"ש כן פי' הר"ן. ואני תמה ע"ז. דאדרבה מדקאמ' כתבה דרשה ומגיה' מכלל דכתיבה ודרשה לא כדרך קורא להגיי מיירי ואפ"ה בעי כוונה. ותקשי למ"ד מצות א"צ כוונה, אבל אני פי' שם בפ"ב דר"ה דאפי' למ"ד מצות א"צ כוונה בקריאת מגילה מודה דצריך כוונה והבאתי ראיי לזה

מהא דפריך הת' למ"ד א"צ כוונה מדתנן היה עובר אחורי בהכ"נ או שהי' ביתו סמוך לבה"כ ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא מאי לאו אם כיון לבו לצאת. ומשני לא לשמוע לשמוע והא שמע כסבור חמור בעלמא הוא. ואיכא למידק בשלמא על קול שופר אפש' לטעות בקול חמור. דקול שופר בקול חמור מיחלף. אבל קריאת מגילה שקורא בחיתוך אותיות ותיבות היכא אפשר למחלף ולמטעי בקול חמור. **אלא ודאי במגילה אפי' למ"ד מצות אין צריכות כוונה במגילה מודה דצריך כוונה ומתני' לצדדין קתני אם כיון לבו גבי קול שופר היינו לשמוע. ולאפוקי כסבור חמור הוא ולשמוע דמגילה היינו לצאת:**

חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף ז עמוד א 125
ופרש"י שלא ניתנה ליכתב כלל אלא לקרותה על פה, וא"ת הא תנן קראה על פה לא יצא, יש לומר דההיא כר"מ ואידך תנאי היא, ור' יהושע ושמואל לא סברי לה.

מיהו ק"ל הא דאמרינן בפרק הקורא (לקי' י"ח א') רב ושמואל דאמרי תרוייהו לעז יונית לכל כשר ואינהו דאמור כרשב"ג, [ופרכינן ולימרו הלכה כרשב"ג], ומהדרינן דאי הוה אומר הלכה כרשב"ג הייתי אומר הני מילי ספרים אבל מגילה דכתיב ככתבם וכלשונם לא, כלומר הייתי אומר לא הוה שרי שתכתב יונית כספרים קמ"ל, אלמא רב ושמואל כתיבה בעו, והא לא קשיא כלל דאיכא [למימר] הכי קאמר דאי אמרינן הלכה כרשב"ג הוה אמינא דוקא בספרים עביד יוני כאשורי בין ללשון בין לכתב, אבל לענין מגילה הרי יונית כשאר לשונות, קמ"ל לעז יונית לכל כשר ויוצא כל אדם בשמיעתו, אבל כתיבה לא בעינן כלל.

מיהו הא ודאי קשיא דאמר שמואל בההוא פירקא (לקי' י"ט א') הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא, ואי לא בעי כתיבה אמאי לא יצא לא תהא אלא קריאה על פה, **ויש לומר דשמואל ה"ק שלא ניתנה ליכתב בכלל ספרי הקדש עד שתהא כמותה לטמא את הידים, אבל מ"מ ניתנה ליכתב שלא תהא על פה והקוראה על פה לא יצא, ומאי דאוקימנא כר' יהושע משום דר' יהושע נמי הכי קאמר שלא תהא בכלל ספרי הקדש, כדאמרינן שלשים ולא רבעים ולא חשיב רביעי אלא כשנמנה עם השלשה ואסתר היתה רוצה שיכתבנה לדורות עם כתבי הקדש.**

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת מגילה פרק ב משנה א 145
וסדר משנה זו ופירושה כך, עברי שקראה תרגום בכל לשון לא יצא חוץ מלשון יוני, אבל קוראין אותה ללעזות בלעז, והוא שכתובה בלעז כדי שלא תהיה הקריאה על פה. ומה שיחד לשון יוני משאר לשונות לפי שהיה ידוע אצלם, הלא תראה אמרו לעיל בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית, והטעם לכך לפי שהם תרגמו את התורה בלשון יון לתלמי המלך ונתפרסם אצלם אותו התרגום עד שנעשה אצלם אותו הלשון כלשונם וכאלו הוא אשורית, וכך אמרו לשון יוני לכל כשר. ונוסף לכך היתה לשון זו חשובה בעיניהם, רבינו הקדוש אמר מה לי ללשון טרסי אי לשון עברי או לשון יוני. **והלועז ששמע אשורית יצא, שאע"פ שאינו יודע פירוש כל מלה ומלה הרי הוא מבין כלל הענין.**

שו"ת הרמב"ם סימן רנד 150
וכן מאמר המשנה אבל קורין אותה ללעזות בלעז והיא שכתובה בלעז, ותניא גפטיית לגפטים ועברית לעברים וכו', אשר נראה מהם שהוא לכתחלה, (ואח"כ) נאמר, שהוא יצא, שמשמעותו דאיעבד, (כי) אמר אח"כ והלעז ששמע אשורית יצא. ייטיב הדרתו הקדושה לבאר כל מה שקדם זכרו, ושכרו כפול מן השמים.

155 התשובה ... ומה שאמר יצא, הרי הוא מי שמבין אשורית וגפטית. והיותו ראוי שיקרא אשורית, ואם שמע גפטית והוא מבין, יצא וכתב משה.

שו"ת הרמב"ם סימן רסח

וממה שחייבים אתם לדעתו, שזה הכתב ר"ל כתב אשורי, הואיל ובו ניתנה תורה כמו שנתברר, ובו נכתבו לוחות הברית, מגונה להשתמש בו חוץ מאשר בכתבי הקודש. ולא פסקו ישראל מלהשמר בזה, והיו אגרותיהם וחיבורי חכמותיהם וכתבי חול שלהם בכתב עברי לבד, ולכן תמצא חרות תמיד על שקלי הקודש דברים של חול בכתב עברי, ולא תמצא כלל אות אחת מזה (בכתב) אשורי בדבר משאריות ישראל, לא בחריתת מטבע ולא בחריתת אבן, אלא כל זה בכתב עברי. ובגלל זה העניין שינו הספרדיים כתבם ונתנו לאותיות צורות אחרות, עד שנעשה כאלו כתב אחר, כדי שיהיה מותר להשתמש בו בדברי חול. וגנה רבי יוסף הלוי ז"ל לכתוב הגט בכתבנו זה (שאותיותיו) מחוברות מאוד. ואמר: יבוא ממנו משמע תרי לשאני בגיטא וזה (מפסידו). וכתבו הסופרים אותו, ר"ל הגט, בכתב, שאותיותיו מופרדות, ר"ל בכתב אשורי כספר תורה. וגנה זאת גם כן ואמר: כיצד נשתמש במכתב אלהים זה ויבוא לידי זלזול, אלא יכתוב בזה האופן של הכתב, הנקרא אלמד'בד"ב. (וכל) מה שעושים מאלה הדברים, הרי הוא בכלל כבוד תורה, וכתב משה. תמוז אתק"ב

170